

پاسخ‌های نقضی و حلی به شبهه مطرح در بحران کرونا

دکتر علی نصیری

استاد دانشگاه علم و صنعت

اخیراً به عنوان تحلیل پدیده کرونا سخنانی از برخی اهل علم منتشر شده است؛ که از یک جهت مثبت و چند جهت منفی دارد و قابل نقد است.

در بخشی از صحبت‌ها گفته می‌شود: «این ویروس، علم و دانش بشر را به عجز و ناتوانی وادار کرده و مدعیان نجات بشریت را به زمین زده است». این حرف متین و نکته مثبت کلام است. می‌توان گفت این ویروس که می‌گویند کل وزنش در دنیا به اندازه ۵ گرم هم نیست، واقعاً دانش بشر را به سخره گرفته است! اما در بخشی از صحبت‌ها، مسئله متافیزیک مطرح می‌شود و کرونا از منظر دینی و فلسفه دینی مورد بحث قرار می‌گیرد که در واقع، تشیع و به یک معنا جهان اسلام مورد خطاب است. مطرح می‌شود که «اگر یک ژاپنی یا کره‌ای یا چینی به سمت جهان اسلام بیاید و بگوید شما چه چیزی دارید که ما به سمت شما بیاییم؟! نه اقتصاد درستی دارید نه مسائل اجتماعی و فرهنگی درستی دارید» پاسخ این بخش از صحبت روشن است، به قول حافظ:

هر چه هست از قامت ناساز بی‌اندام ماست   ورنه تشریف تو بر بالای کس کوتاه نیست

ما چه زمانی مدعی شده‌ایم که اسلام و ارزش‌های دینی را در دست پیاده کرده‌ایم؟ کدام کشور اسلامی می‌تواند مدعی باشد که نظام اقتصادی و اجتماعی و عدالتی که اسلام می‌گوید را پیاده کرده است؟ کسی ادعا نکرده که ما توانسته‌ایم اسلام را در روند جاری کشور مجسد و متبلور کنیم. ما ضعف‌ها فراوانی داریم ولی اگر ایرادی هست از زمام‌داران و مدیران جامعه و خود مسلمانان است. در واقع از این منظر اشکالی متوجه اسلام و بنیان‌گذاران و پیشوایان دین نخواهد بود.

اما بخش اساسی و بنیادین کلام او که محل چالش اساسی صحبت اوست مورد خطاب قرار دادن شیعه و حوزه‌های علمیه شیعه و امام عصر(عج) است؛ «شما که مدعی هستید امام عصر(عج) دارید و می‌گویید حضرت حجت(عج) حضور دارد و مراقب و مواظب شماست، اثر و نقش و حضورش کجاست؟! فرق من منکر امام زمان(عج) با شما چیست؟!». یک پاسخ نقضی و دو پاسخ حلی برای این سخنان قابل طرح است.

پاسخ نقضی

اگر قرار باشد ما این‌گونه با امام زمان(عج) برخورد کنیم و بگوییم: شما الان نزدیک ۱۳۰۰ سال است حضور دارید و حیات دارید، پس نقش و کار و فعالیت شما کجاست و اصلاً در این خطرات و بلاها شما کجا هستید؟ اگر کمی بالاتر بیاییم، تمام کسانی که ملحد و کافر هستند می‌توانند به دین‌داران همین‌گونه استدلال کنند و بگویند: شما که می‌گویید خدا هست، شما که خدا را به علم و حکمت و درایت و مصلحت و خیرخواهی و... می‌ستایید، پس این خدای شما کجاست؟! چه نقشی در جهان بازی می‌کند؟! آقای ریچارد داوکینز کتابی به نام «پندار خدا» دارد. او در آنجا به صراحت می‌گوید: خدای شما پنداری بیش نیست! باد می‌آید و ابرها را به هم می‌زند و باران می‌بارد. کشت و زراعت می‌کنیم و خودمان محصول را تولید می‌کنیم.

ما آب را جاری می‌کنیم و سرزمین‌هایمان را سیراب می‌کنیم. ما از آب برق تولید می‌کنیم. پز شک می‌آید و بیمار را معالجه می‌کند. پس همه کارها را خودمان انجام می‌دهیم! این خدای شما چه کار می‌کند؟!

پاسخ قرآن دقیق است؛

«أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ أَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ^۱»

خواجه پندارد که روزی ده دهد او نمی‌داند که روزی ده دهد

ما خدا را با نگاه متافیزیکی و ایمان به غیب پذیرفتیم نه آن خدایی که مستقیماً بیاید دست خودش را نشان دهد که ابرها و بادها را جابه‌جا کرده و باران باریده است.

ما خدا را با تمام حضور و وجود پذیرفته‌ایم، اما نه حضور و وجودی مادی و محسوس و با چشم سرا! تمام سخن مؤمنان به غیب این است که خدا به تمام معنا از آفتاب هم روشن‌تر و تابناک‌تر است به جهان اما باید آن نگاه و آن چشم باشد؛ در واقع ایمان به غیب باشد. بنای خدا این نیست که دستش را آشکارا از آستین در بیاورد و نشان بدهد که در جهان چه می‌کند. اگر لحظه‌ای فیض او نباشد هستی بر باد می‌رود. چنین نگاهی را ما به حضرت حجت داریم، یعنی وقتی آقا فرمودند: «إِنَّا غَيْرُ مُهْمَلِينَ لِمُرَاعَاةِكُمْ وَ لَا نَاسِينَ لِذِكْرِكُمْ^۲» ما ایشان را واسطه فیض می‌دانیم و معتقدیم؛ «بِئْمَانِهِ رُزِقَ الْوَرَاءُ وَ بُوْجُودِهِ ثَبَتَتِ الْأَرْضُ وَ السَّمَاءُ^۳» ما این نگاه را به حضرت حجت (عج) داریم. اگر کسی ایشان را باور ندارد، ما نمی‌توانیم بگوییم پرده غیب را کنار بزن و بین در جهان چه خبر است! اینکه غیب را چگونه باور کردیم و چگونه پذیرفتیم، مسئله مهمی است.

پاسخ حلی

پاسخ اول؛ اساساً دین و انبیا نیامده‌اند پدیده‌ای به نام ویروس و باکتری و بیماری بدن را علاج کنند. قلمرو ادیان مسئله‌ای به نام طب، بهداشت بدن، تغذیه و سلامت بدن نیست! اساساً انبیا خودشان طبیب داشتند و به پزشک مراجعه می‌کردند. در مدینه، طبیبی به نام بخت شیوع بوده که پیامبر (ص) به او مراجعه می‌کرد. اهل بیت (ع) کسانی داشتند که آن‌ها را حجامت و فصد می‌کردند. حضرت امیر (ع) وقتی سر مبارکش را شکافتند، طبیب بالای سرشان آوردند. نمونه‌های فراوانی از این دست در تاریخ وجود دارد.

البته این به آن معنا نیست که انبیا و اهل بیت (ع) به چنین علومی آگاهی نداشتند. علم ائمه و انبیا (ع) به حسب مراتبشان علم بی‌کران است. طبق روایات کتاب کافی اگر علم الهی ۷۰ بخش باشد، ۶۹ بخش به این بزرگواران داده شده است. اما مسئله این است که قرار نیست علمشان را آشکار کنند و بروز و ظهور دهند. چون اگر بروز دهند نقش آن‌ها تغییر می‌کند. پیامبر (ص) اگر برای مردم نسخه می‌پیچید یک طبیب حاذق می‌شد ولی دیگر پیامبر نبود! تعلیم و تربیت و پرورش روان سخت‌ترین و دشوارترین کاری است که انبیا به عهده گرفتند. مباحث طب و بدن و بهداشت و برای کارهای این دنیا خدا در قرآن می‌فرماید: «فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ^۴» کنایه از اینکه برای کارها و امور دنیایی من از دور به شما کمک می‌کنم و نیاز نیست انبیا را بفرستم که پزشک شوند و برای شما نسخه طب و بهداشت بپیچند! بنابراین اساساً نباید این توقع را از امام زمان (عج) داشت که برای کرونا یا هر بیماری یا مسئله بهداشتی دیگر نسخه بپیچد؛ چون این جزء

وظایف حضرت نبوده و نیست. در مدینه‌النبی، در زمان پیامبر اسلام (ص) وقتی بیماری آمد همه مردم خیلی طبیعی به پزشک مراجعه کردند. در مدینه سیل آمد برای جلوگیری از آن راه طبیعی را طی کردند. یا در مدینه حوضچه‌های آب بود که هزار آفت و آسیب برداشته بود و برای برطرف کردن آن راه طبیعی را طی کردند.

پاسخ دوم؛ در عین اینکه ما تأکید می‌کنیم قلمرو دین، طب و بهداشت و صحت و سلامت نیست اما اگر چنین بیماری و آفتی بیاید اینگونه نیست که خدا و اولیای الهی بیکار نشسته باشند. وقتی زکریا بن آدم به امام رضا (ع) نامه نوشت که جوانان قم جهالت دارند، من از این شهر بروم، امام رضا (ع) فرمودند: «بمان، تو برای مردم قم امن هستی، همانگونه که پدرم برای مردم بغداد امن بود^۵». در تاریخ هزار و چند صد ساله که حضرت حضور داشتند بلاها و گرفتاری‌های بسیار فراوانی علیه شیعه وجود داشت، یکی از آن‌ها حمله مغول در سده هفتم بود که سرزمین‌های اسلامی را ویران کردند، اما همان کسانی که وارد این سرزمین‌ها شدند و همه را با خاک یکسان کردند، عاقبت مسلمان شدند. همان‌ها گوهرشادها و سلاجقه شدند، مساجد و پل‌ها و ساختمان‌ها و منابر را آن‌ها ساختند و همان‌ها بزرگ‌ترین مدافعان تبلیغ دین و اسلام گشتند. بهترین مغزهای ما، مغزهای متفکر اسلامی در خدمت درآمدند، خواجه نصیر در خدمت هلاکوخان درآمد. چون این‌ها در اسلام ذوب شدند.

آیا این‌ها نقش نیست؟ شیعه چطور با این همه دشمن باقی ماند؟ همین الان زمین و زمان را به هم دوخته و بافته‌اند که اثری از شیعه و اهل بیت و ولایت نماند. چطور جهان لبریز است، چطور بیست میلیون آدم پیاده به کربلا می‌روند؟ آیا دست ولی عصر (عج) نیست؟ انتظار داریم نقش حضرت را چگونه ببینیم؟ امام جعفر صادق (ع) به آن زندیق فرمود: «خواب و بیداری تو از خدا است، نفس تو از اوست، چشم و بینایی و شنوایی تو از اوست، همه وجود تو از اوست...^۶» اگر درست بیان‌دیشیم دست حضرت صاحب (عج) هم دست پنهانی نیست. چه بسا اگر پرده کنار برود، با این همه ضعف‌ها و عیب‌هایی که داریم، بر ما بسیار آشکارتر خواهد شد که حضرت چه دفاعی از شیعه و کیان شیعه و کشور شیعه می‌کنند.

قرار نیست انبیا و اولیا همه علم‌شان را بروز و ظهور دهند؛ چون اگر بروز دهند نقش آن‌ها تغییر می‌کند. پیامبر (ص) اگر برای مردم نسخه می‌پیچید یک طبیب حاذق می‌شد ولی دیگر پیامبر نبود! تعلیم و تربیت و پرورش روان سخت‌ترین و دشوارترین کاری است که انبیا به عهده گرفتند. خدا می‌فرماید: «فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ» کنایه از اینکه برای کارها و امور دنیایی از دور به شما کمک می‌کنم. بنابراین نباید این توقع را از امام زمان (عج) داشت که برای کرونا یا هر مسئله بهداشتی دیگر نسخه بپیچد.

۱. واقعه: ۶۳ و ۶۴.

۲. بحار الأنوار، ج ۵۳، ص ۱۷۵، ح ۷.

۳. مفاتیح الجنان، دعای عدیله.

۴. مائده: ۳۱.

۵. «لَا تَفْعَلْ فَإِنَّ أَهْلَ قَوْمٍ يَدْفَعُ عَنْهُمْ بِكَ كَمَا يَدْفَعُ عَنْ أَهْلِ بَغْدَادَ بِأَبِي الْحَسَنِ (ع)». بحار الأنوار، ج ۴۹، ص ۲۷۸، ح ۳۲.

۶. طبرسی، الإحتجاج، ج ۲، ص ۳۳۱، احتجاج أبي عبد الله الصادق (ع) في أنواع شتى من العلوم الدينية على أصناف كثيرة من أهل الملل و الديانات.